

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคลซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ ดังนั้นการบริหารการศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ประเทศพัฒนาไปตามแนวทางที่โครงการในสภาพปัจจุบันการบริหารการศึกษาของประเทศไทย อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานของรัฐถึง 4 กระทรวง (อำรุง จันทวานิช 2524 : 1 - 2) คือ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย โดยสำนักนายกรัฐมนตรี รับผิดชอบงานค่านงบประมาณ การบริหารบุคลากร การวางแผน และ กำหนดนโยบายการศึกษา รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบการประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร และการศึกษาเมืองพัทยา กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบการจัดการประถมศึกษา การจัดการมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ และการฝึกหัดครู ทบวงมหาวิทยาลัย รับผิดชอบการอุดมศึกษาของประเทศ การที่มีหน่วยงานรับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาของประเทศหลายระดับ หลายหน่วยงานดังกล่าว ทำให้การดำเนินงานทางการศึกษา เป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวางและสลับซับซ้อน ซึ่งผู้บริหารการศึกษาจะต้องใช้ดุลพินิจอย่างสูง ในการวางแผนงานและการตัดสินใจ เพราะหากเกิดการผิดพลาดขึ้น ย่อมเป็นผลกระทบให้เกิดความเสียหายต่อการศึกษาของชาติด้วย การที่มีหน่วยงานกว้างขวางและสลับซับซ้อน ทำให้ยากต่อการที่ผู้บริหารการศึกษาจะทราบและจรรยาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อใช้ในการวางแผนงานและตัดสินใจอย่างถูกต้องได้ สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การวางแผนงาน และการตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้องก็คือข้อมูลหรือสารสนเทศที่จะใช้ประกอบในการตัดสินใจ ซึ่งสภาพการทำงานทั้งการวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผลงาน และการบริหารบุคคลต้องมีข้อมูลและสารสนเทศที่ถูกต้องแม่นยำเชื่อถือได้ สำหรับเป็นเครื่องมือประกอบการศึกษาตัดสินใจ ดังคำกล่าวของ วิจิตร ศรีสอาน (2524 : 2 อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2525 : 58) ใ้กล่าวถึง

ความสำคัญของข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการบริหารไว้ว่า "การตัดสินใจวินิจฉัยสั่งการที่ขึ้นอยู่กับระบบข่าวสารข้อมูลถึง 90% ใช้ Inspiration เพียง 10%" ดังนั้นระบบสารสนเทศซึ่งจะให้ข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของหน่วยงานทุกระดับ

เนื่องจากการมองเห็นความสำคัญของข้อมูลและสารสนเทศ ที่มีต่อการบริหารหน่วยงานทุกระดับ สมาชิกประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ ประกอบด้วย ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การวางแผนพัฒนาการศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีข้อมูลและสารสนเทศพื้นฐานที่เพียงพอ การพัฒนาระบบสารสนเทศทางการศึกษาเป็นโครงการสำคัญที่จะช่วยให้ระบบการวางแผนการศึกษา สัมพันธ์กับแผนพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คณะอนุกรรมการว่าด้วยการศึกษาแห่งอาเซียน (ASEAN Subcommittee on Education) จึงได้พิจารณาให้จัดโครงการระบบสารสนเทศทางการศึกษา (Educational Management Information System) เป็นโครงการหนึ่งในโครงการพัฒนาศึกษาอาเซียน (ASEAN Development Education Project - ADEP) ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือทางการศึกษา ที่ดำเนินการในระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศในประเทศสมาชิกและช่วยให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลและข่าวสารทางการศึกษาในระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นไปได้อย่างกว้างขวางและมีมาตรฐานยิ่งขึ้น (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2525 : 4 - 5)

จะเห็นได้ว่าระบบสารสนเทศทางด้านการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีขึ้นและเป็นไปอย่างสอดคล้องกันทั้งในและนอกประเทศ ประเทศไทย ได้มีการดำเนินงานในเรื่องนี้มาแล้ว เพียงแต่แบบฟอร์มที่ใช้อาจจะมีลักษณะต่างกัน ขาดการประสานงานซึ่งกันและกัน ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เหมาะสม ดังนั้นเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดตั้งศูนย์สารสนเทศขึ้นในปี พ.ศ. 2522 (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2525 : 5) เพื่อเป็นแหล่งรวบรวม เก็บรักษาและจัดทำข้อมูล สำหรับผู้บริหารทุกระดับในกระทรวงศึกษาธิการ ใ้ประกอบด้วยภาคการตัดสินใจในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบอยู่

ในการบริหารหน่วยงานต่าง ๆ หน่วยงานระดับสูงต้องควบคุมดูแลความเป็นไปของหน่วยงานระดับรองลงมาตามลำดับ ทำให้จำเป็นต้องมีรายงานข้อมูลและสารสนเทศจาก

หน่วยงานระดับย่อยเพื่อนำมาพิจารณาวางแผนการดำเนินงานในหน่วยงานระดับต่าง ๆ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับนโยบายหลัก ถ้าข้อมูลหรือสารสนเทศจากระดับย่อยผิดพลาดจากความเป็นจริง อาจส่งผลให้การวางแผนงานในระดับสูงขึ้นไปผิดพลาด แก้ไขปัญหาทางการศึกษาไม่ตรงจุด หรือวางแผนพัฒนาทางการศึกษาไม่ตรงกับปัญหาที่มีอยู่ ทำให้สูญเสียทรัพยากรและงบประมาณในทางสูญเปล่า เป็นผลเสียต่อการพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นข้อมูลและสารสนเทศจากหน่วยงานย่อย ๆ จึงมีความสำคัญมาก

กรมสามัญศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานระดับรองที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งในกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดและส่งเสริมการมัธยมศึกษา การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ มีโรงเรียนอยู่ในสังกัดไม่ต่ำกว่า 1,541 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 1,430,274 คน ครู-อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามากกว่า 83,306 คน (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2526 : 17) จำเป็นต้องมีข้อมูลและสารสนเทศที่ถูกต้องและเพียงพอ เพื่อให้ผู้บริหารแต่ละระดับสามารถนำมาใช้ในการวางแผนดำเนินงานทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กองแผนงาน กรมสามัญศึกษาตระหนักถึงความสำคัญเรื่องนี้ และพยายามที่จะพัฒนาระบบสารสนเทศในหน่วยงานระดับย่อยลงมาให้มีประสิทธิภาพ โดยได้นำความรู้และความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนออกเผยแพร่ ในการอบรมครูหลายแห่งตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อให้ครู-อาจารย์ และผู้บริหารการศึกษามองเห็นความสำคัญในการพัฒนาระบบสารสนเทศในโรงเรียน ส่งเสริมให้โรงเรียนมีการจัดทำแผนการดำเนินงาน การติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน และการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนขึ้น เพื่อให้การบริหารโรงเรียนและการดำเนินการจัดการศึกษาของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ในค่านลักษณะข้อมูล ระเบียบวิธีการเก็บและการใช้ข้อมูล ตลอดจนความต้องการข้อมูลและสารสนเทศ ของผู้บริหารการศึกษาในหลายระดับ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพของข้อมูลและระบบสารสนเทศที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะเป็นความรู้ที่สำคัญยิ่งในการจัดทำแผนงานการจัดระบบสารสนเทศให้มีคุณค่าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ✓ 1. เพื่อสำรวจข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาที่มีอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาที่มีอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก
3. เพื่อสำรวจระดับความเชื่อถือได้ของข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาที่มีอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน
- ✓ 4. เพื่อศึกษาลักษณะของข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา ที่ผู้บริหารต้องการใช้ในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา
5. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา ที่ผู้บริหารต้องการใช้ในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ กับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก
6. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันในการจัดการสารสนเทศทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

เนื่องจากในการบริหารโรงเรียนมัศึกษานั้น ผู้บริหารมีหน้าที่บริหารโรงเรียนให้ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา และเพื่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนนั้น ๆ แม้ ขนาดของโรงเรียนจะแตกต่างกัน แต่ผู้บริหารมีหน้าที่และจุดมุ่งหมายในการบริหารงานคล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานว่า ลักษณะของข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาที่มีอยู่ และที่ ต้องการใช้ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ กับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง และขนาดเล็ก ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะสถานการณ์ความต้องการในการจัดการสารสนเทศทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร

2. ศึกษาเฉพาะความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คือ ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่หรือผู้ช่วยครูใหญ่

3. ตัวแปรที่วิจัยมีดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 ขนาดของโรงเรียน ซึ่งจำแนกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ กับ โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

3.1.2 ประเภทของผู้บริหาร ซึ่งจำแนกเป็นผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่หรือผู้ช่วยครูใหญ่ ฝ่ายวิชาการ ข้าราชการ ปกครอง และบริการ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ลักษณะและการจัดการข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา ที่มี อยู่ในโรงเรียน

3.2.2 ลักษณะและการจัดการข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา ที่ ผู้บริหารโรงเรียนต้องการใช้

ข้อตกลงเบื้องต้น

กลุ่มตัวอย่างประชากรตอบแบบสอบถามทุกข้อความสภาพความเป็นจริง และภัยความคิดเห็นที่แท้จริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูล (Data) หมายถึง ตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัวเอง ไม่ได้แสดงความสัมพันธ์ หรือให้คำอธิบาย (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2525 : 2)

สารสนเทศ (Information) หมายถึง ความรู้ที่ได้จากการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจได้ (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2525 : 2)

การใช้สารสนเทศทางการศึกษา หมายถึง การนำสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน และการบริหารการศึกษา

การจัดการ (Management) หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ หรือหน่วยงาน นั้น ๆ (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2525 : 2)

การจัดการสารสนเทศทางการศึกษา หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทาง การศึกษา และจัดกระทำให้อัตราข้อมูลนั้นมีความหมาย เพื่อใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานและการ บริหารการศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาของรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเปิดทำการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ของกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งขนาดของโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา, หน่วย ศึกษาพิเศษ 2521 : 71 - 74) ดังนี้

โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีจำนวนห้องเรียนตั้งแต่ 49 ห้องเรียนขึ้นไป

โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีจำนวนห้องเรียนตั้งแต่ 25 - 48 ห้องเรียน

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีจำนวนห้องเรียนไม่เกิน 24 ห้องเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายต่าง ๆ คือ ฝ่ายวิชาการ ชุกรการ ปกครอง และ บริการ